

Met deze nieuwsbrief wil ik op een verantwoorde en onafhankelijke manier informatie geven over actuele onderwijsthema's. Standpunten die hier worden ingenomen zijn uitsluitend deze van mijzelf en kunnen in geen enkel opzicht toegeschreven worden aan welbepaalde organisaties of onderwijsnetten en/of -koepels. Ik streef er naar om mijn standpunten grondig en, waar mogelijk, ook wetenschappelijk te onderbouwen. Een duidelijke bronvermelding laat de kritische lezer toe om de gebruikte informatie te verifiëren. Reageren op de bijdragen uit deze nieuwsbrief kan en mag altijd. Wie reageert, geeft mij automatisch en impliciet de toestemming om desgevallend zijn reactie integraal of samengevat én op naam in deze nieuwsbrief weer te geven.

www.nieuwsbriefleren.be
nieuwsbrief.leren@gmail.com

Jaargang 13
oktober 2013

Over een blinde visionair, de wereldvreemdheid van enkele profeten in een ivoren toren en een korte mededeling. Met andere woorden: voorwoord

De voorbije maand sloeg het rapport van de Commissie Beleidsevaluatie Lerarenopleidingen¹ her en der in als een bom. Zeker voor veel docenten uit de lerarenopleiding, maar ook voor veel (toekomstige) studenten moet dit rapport op bepaalde punten ontmoedigend zijn geweest. Iedereen zal het met me eens zijn dat er in dat rapport spijkers met koppen geslagen worden, maar ook dat het hier en daar te kort door de bocht gaat. Omdat men in Vlaanderen schijnt te vergeten dat hervormingen nagenoeg altijd gepaard gaan met een hoger prijskaartje en – alvast in de beginjaren – niet kunnen gebruikt worden als besparingsmaatregelen. Helemaal belachelijk waren enkele voorstellen die de pers haalden, zoals het voorstel om enkel nog ASO-studenten toe te laten tot de lerarenopleiding. Alsof enkel zij naast de theoretische basis ook nog eens de kunst – want dat is het wel – van het lesgeven kunnen aanleren. Maar goed: de meerwaarde van dit rapport ligt alvast in het feit dat het haarscherp aantoont dat onze minister van onderwijs, de zelfbenoemde visionair, zich de afgelopen jaren te veel heeft bezig gehouden met onderwerpen die vooralsnog het verschil niet maken. In onderwijstermen gezegd: hij heeft de beginsituatie, namelijk de noodzaak van het uitwerken van een coherent zorgbeleid en het versterken van de lerarenopleiding in al haar facetten, genegeerd om zichzelf in een soort van misplaatst meesterdiscours voortdurend in de media te werken. Met andere woorden: de visionair was blind voor de realiteit. Laat ons meteen maar het juiste woord gebruiken: een visionair die blind is voor de realiteit is een fantast. Zowel de product- als de procesevaluatie van zijn beleid zullen dat uitwijzen. Bovendien kunnen we ons in de aanloop naar de verkiezingen van zijn kant alvast aan een hysterisch discours verwachten. Zet de ijskoude douche maar klaar!

Intussen heeft de Riziv-commissie die de limitatieve lijsten van toegestane testen voor logopedisten en revalidatiecentra opstelt, zich eens te meer van haar beste kant laten zien. In de toekomst moeten niet alleen dezelfde verouderde testen als voorheen worden afgenomen, maar intussen ook testen die niet meer in de handel te verkrijgen zijn. Je zult maar een beginnende logopedist zijn... Tegelijk heeft deze 'Raad der Wijzen' er voor gekozen om de nomenclatuur niet te veranderen: alle leesproblemen moeten nog steeds dyslexie genoemd worden, alle rekenproblemen nog steeds dyscalculie en ga zo maar door. Hoe ver kun je van de realiteit verwijderd staan? Nog erger wordt dit in combinatie met het gegeven dat de achterstand moet uitgedrukt worden in testcores die kleiner of gelijk zijn aan percentiel 16. Dit terwijl een van de criteria om te kunnen spreken van dyslexie of dyscalculie nog altijd testcores zijn die bij herhaling kleiner of gelijk zijn aan percentiel 10. Gesprekken met logopedisten leerden me intussen dat zij hier helemaal niet gelukkig mee zijn en zich door de eigen beroepsvereniging ernstig in de steek gelaten voelen. Zalig zij de profeten in de ivoren toren, want zij zullen in Babylon begrepen worden!

Intussen kom ik stilaan weer op kruissnelheid: de kenniscgroepen en thematische pagina's of Facebook beginnen weer te leven, op de blogs verschijnen er weer geregeld nieuwe berichten en de nieuwe, op mijn boekenblog te bespreken, boeken zijn aangevraagd. Alvast op deze boekenblog, maar ook op mijn blog over gratis software zal ik proberen om wekelijks een nieuw bericht te plaatsen.

Ik ben er weer helemaal!

Lieven

Als lezen moeilijk is...

Op het Internet kwam ik een mooi instrument tegen dat ouders en leerkrachten kan helpen om bij hun kinderen of leerlingen problemen met het lezen in zijn verschillende facetten op te sporen. Het instrument is zeer praktisch en gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. Ik geef het graag in deze nieuwsbrief door.

¹ Zie <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/leraar/bestanden/2013-10-05-rapport-beleidsevaluatie-lerarenopleidingen.pdf>

	Perspectief van het kind	Perspectief van de ouder	Perspectief van de leerkracht
<p>Fonologisch en fonemisch bewustzijn</p> <p><u>Fonologisch bewustzijn</u> is een brede vaardigheid die inhoudt dat men grotere delen van de mondelinge taal zoals woorden, lettergrepen, begin- en eindrijmen en afzonderlijke klanken (fonemen) kan herkennen en manipuleren.</p> <p><u>Fonemisch bewustzijn</u> verwijst naar de vaardigheid om zich te concentreren op afzonderlijke klanken in gesproken woorden en deze te manipuleren. Het is belangrijk om deze vaardigheid onder de knie te krijgen omdat ze de basis is voor de spelling en de woordherkenning. Fonemisch bewustzijn is een van de beste voorspellers voor het succesvol leren lezen in het eerste en tweede leerjaar (groepen 3 en 4).</p>	<p>Wat dit voor mij betekent:</p> <p>Ik weet geen woorden die rijmen met <i>kat</i>. Wat bedoel je als je vraagt welke klanken ik in het woord <i>bus</i> hoor? Ik weet niet precies hoeveel klankgroepen er in mijn naam zitten;</p> <p>Zo help ik mezelf:</p> <p>Ik speel klank- en woordspelletjes met een van mijn ouders of de leerkracht. Ik heb geduld als ik nieuwe informatie over woorden en klanken leer. Het is moeilijk om mijn oren hier voor te trainen. Ik oefen op het horen van afzonderlijke klanken in woorden. Ik gebruik eurocentjes om elke klank die ik hoor in een woord weer te geven.</p>	<p>Wat ik thuis zie:</p> <p>Hij heeft het moeilijk om woorden te vinden die rijmen op eenvoudige woorden zoals <i>kat</i>. Hij heeft geen belangstelling voor woord- en taalspelletjes of rijmen.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Speel met jouw kind klankspelletjes, zoals het zoeken van woorden die met dezelfde klank beginnen. Maak samen grappige zinnen met woorden die met dezelfde klank beginnen, zoals <i>Nare Nora nam Nicky's neus</i>. Gebruik computerspellen die ontworpen zijn om de fonemische vaardigheden van jouw kind te ontwikkelen. Lees boekjes voor met rijmen en leer jouw kind rijmpjes, gedichten en liedjes.</p>	<p>Wat ik in de klas zie</p> <p>Hij heeft het moeilijk met hak-en-plak activiteiten, bijvoorbeeld het plakken van de klanken /k/ /u/ /s/ tot het woord <i>kus</i>. Hij kan fonemen niet op een correcte manier vervangen, bijvoorbeeld het vervangen van /m/ in het woord <i>mat</i> door /k/ om het woord <i>kat</i> te maken. Hij heeft het moeilijk om te tellen hoeveel klankgroepen er in het woord <i>papier</i> zitten.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Leer fonologische en fonemische vaardigheden in kleine groepen aan aangezien het aannemelijk is dat de leerlingen een verschillend kennisniveau hebben. Zie er op toe dat de school aangepaste materialen heeft en ook in de kleuterklassen en het eerste leerjaar nog systematisch inzet op het fonologisch en fonemisch bewustzijn.</p>
<p>Het decoderen van woorden en de fonetiek</p> <p><u>Decoderen</u> is de vaardigheid om de eigen kennis van de relaties tussen letters en klanken toe te passen, waaronder ook de kennis om lettercombinaties, om geschreven woorden op de juiste manier uit te spreken. Het kennen van deze relaties zorgt er voor dat het kind verwante woorden snel kan herkennen en onbekende woorden kan ontcijferen.</p> <p><u>Fonetiek</u> is de benadering waarbij de leesinstructie gericht is op het aanleren van de principes om letters met klanken te verbinden, om woorden uit te spreken en op het aanleren van de uitzonderingen op de regels.</p>	<p>Wat dit voor mij betekent:</p> <p>Het lijkt er op dat ik vastloop op veel van de woorden uit dit hoofdstuk. Het kost me zoveel moeite om deze woorden te ontcijferen, dat ik geen tijd heb om er over na te denken wat ze betekenen. Ik weet niet hoe ik deze woorden moet verklanken.</p> <p>Zo help ik mezelf:</p> <p>Speel met magnetische letters en kijk hoe snel je ze in de juiste volgorde kunt leggen terwijl je het alfabet opzegt. Kijk naar bedrukte materialen in huis en de verkeersborden en probeer vertrouwde woorden en lettercombinaties te ontdekken.</p>	<p>Wat ik thuis zie:</p> <p>Ze loopt vaak vast op woorden terwijl ze leest. Ik lees deze dan uiteindelijk voor haar voor. Ze leest zeer traag omdat ze veel tijd nodig heeft om de woorden te ontcijferen. Ze begrijpt niets van wat ze leest omdat al haar energie gaat naar het verklanken van de woorden.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Help jouw beginnende lezer om de woorden en klanken van het alfabet te leren. Wijs af en toe enkele letters aan en laat jouw kind ze benoemen. Moedig jouw kind aan om veel te schrijven door gebruik te maken van wat het al kent over klanken en letters.</p>	<p>Wat ik in de klas zie:</p> <p>Ze heeft het moeilijk om klanken en letters aan elkaar te koppelen, wat een effect kan hebben op het lezen en spellen. Ze heeft het moeilijk om fonetisch te lezen en te spellen. Ze decodeert zeer moeizaam.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Laat de leerlingen foto's en objecten sorteren op basis van de klank die je aanleert. Laat hen de letterklank steeds weer herhalen. Leer bij voorkeur in het eerste leerjaar de klanktekenkoppeling op een systematische en expliciete manier aan. Gebruik concrete materialen zoals magnetische letters om de klank-tekenkoppeling aan te leren.</p>

	Perspectief van het kind	Perspectief van de ouder	Perspectief van de leerkracht
<p>Woordenschat</p> <p><u>Woordenschat</u> verwijst naar de woorden die we moeten begrijpen om effectief te communiceren. Woordenschat speelt een fundamentele rol in het leesproces en draagt in hoge mate bij tot het leesbegrip. Een lezer kan de tekst niet begrijpen zonder te weten wat de meeste woorden betekenen. Leerlingen leren de betekenis van de meeste woorden indirect, doorheen de dagdagelijkse ervaringen met de mondelinge en geschreven taal. Andere woorden leren ze dankzij zorgvuldig opgestelde instructie om belangrijke woorden aan te leren.</p>	<p>Wat het voor mij betekent:</p> <p>Mijn vriend vertelde me wat er in de film gebeurde, maar ik begreep hem niet. Ik heb het gevoel dat ik bij het schrijven steeds weer dezelfde woorden gebruik. Ik lees niet graag in mijn eentje omdat ik veel woorden uit het boek niet begrijp.</p> <p>Zo help ik mezelf:</p> <p>Ik ga op zoek naar boeken die ik zelfstandig kan lezen. Hoe meer ik lees, hoe meer nieuwe woorden ik tegenkom en hoe groter de kans dat ik er meer over leer. Ik zoek voor de les de moeilijke woorden en begrippen op die in mijn handboek staan. Ik houd een lijstje bij van de belangrijkste woorden en overgangswaarden zoals <i>allereerst, daarna, ten slotte</i>.</p>	<p>Wat ik thuis zie:</p> <p>Hij kan onmogelijk op een zinvolle manier over zijn voorbijge dag praten. Hij legt geen verbanden tussen woorden in het ene boek en woorden uit een ander boek of uit het reële leven. Hij gebruikt frequente woorden verkeerd.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Praat elke dag met jouw kind. Breng indien mogelijk nieuwe woorden in de communicatie binnen. Lees elke dag voor. Als het boek een nieuw woord bevat, pauzeer dan even en geef er dan een woordje uitleg bij. Breed de woordenschat uit door objecten en vormen te ordenen en te groeperen terwijl je ze benoemt. Speel woordspelletjes en vertel grapjes en verhalen.</p>	<p>Wat ik in de klas zie:</p> <p>Hij heeft vragen bij de betekenis van veel woorden uit een tekst die geschikt is voor zijn leeftijd. Hij lijkt een beperkte woordenschat te hebben. Hij kan woorden uit verschillende teksten niet met elkaar in verband brengen.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Gebruik mondelinge en schriftelijke woordenschat-oefeningen en woordspelletjes om de taalvaardigheid te versterken. Geef uitleg bij belangrijke, nuttige en moeilijke woorden voordat de leerlingen de tekst lezen. Geef de leerling de kans om de aan te leren woorden ook buiten de context waarin ze aangeleerd werden, tegen te komen. Onderwijs heel specifiek de betekenis van voorzetsels, woordstammen en achtervoegsels.</p>
<p>Vloeiendheid</p> <p><u>Vloeiendheid</u> wordt omschreven als de vaardigheid om vlot, nauwkeurig en met de juiste intonatie en expressie te lezen. Leerlingen moeten <i>vloeiend</i> kunnen lezen, of ze nu hardop lezen of in stilte. Bij het hardop lezen, lezen de vloeiende lezers in zinnen en voegen ze daar de juiste intonatie aan toe. Ze lezen regelmatig en expressief.</p> <p>Kinderen die niet vloeiend lezen klinken onsamenvattend en onhandig. Ze kunnen problemen hebben op het vlak van de decodeervaardigheden of alleen maar meer moeten oefenen op leestempo en lessamenhang.</p>	<p>Wat het voor mij betekent:</p> <p>Het lijkt er op dat ik vastloop op veel van de woorden uit dit hoofdstuk. Het duurt zo lang voor ik iets gelezen heb. Het lezen van dit boek vraagt zoveel van mij, dat ik er zelf niet over na kan denken wat ik gelezen heb.</p> <p>Zo help ik mezelf:</p> <p>Ik wijs de woorden bij met mijn vinger terwijl een ouder of de leerkracht een tekstfragment voorleest. Daarna lees ik het fragment zelf. Ik laat een ouder of de leerkracht iets hardop voorlezen. Ik pas daarna mijn stem aan deze van hem aan. Ik lees mijn favoriete boeken en gedichten steeds opnieuw. Ik oefen op het samenvattend lezen en het lezen met intonatie.</p>	<p>Wat ik thuis zie:</p> <p>Ze weet hoe ze de woorden moet lezen maar lijkt er lang over te doen om een kort boek of tekstfragment in stilte te lezen. Ze leest een boek zonder intonatie: elk woord, elke zin klinkt hetzelfde. Ze struikelt vaak over haar woorden of ze raakt de draad kwijt als ze iets hardop voorleest Ze beweegt haar mond terwijl ze in stilte leest.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Ondersteun jouw kind en moedig het aan. Wees je er wel van bewust dat er kans is dat jouw kind bij het lezen gefrustreerd raakt. Vraag aan de leerkracht hoe goed jouw kind kan decoderen. Lees aan jouw kind voor als een voorbeeld van hoe vloeiend het lezen klinkt.</p>	<p>Wat ik in de klas zie:</p> <p>Haar resultaten op een-minuuttesten zijn zwak. Ze heeft het moeilijk en raakt gefrustreerd bij het hardop lezen, ofwel op het vlak van snelheid, ofwel op het vlak van nauwkeurigheid. Ze leest hardop voor zonder uitdrukking, zonder haar intonatie te veranderen waar dat aangewezen is.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Onderzoek de leerling om er zeker van te zijn dat het niet gaat over decodeer- of woordherkenningsproblemen. Geef de leerling teksten op zijn niveau waarop hij telkens weer kan oefenen. Ga geregeld na hoeveel woorden hij per minuut kan lezen. Lees een kort fragment voor en laat de leerling dit onmiddellijk na jou ook voorlezen.</p>

	Perspectief van het kind	Perspectief van de ouder	Perspectief van de leerkracht
<p>Leesbegrip</p> <p><u>Leesbegrip</u> heeft te maken met het begrijpen en interpreteren van wat er gelezen werd. Om geschreven materiaal juist te kunnen begrijpen moeten de leerlingen in staat zijn om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - te decoderen, - verbanden te leggen tussen wat ze lezen en wat ze al weten, - grondig na te denken over wat ze gelezen hebben. <p>Het is belangrijk dat ze over voldoende woordenschat beschikken of de betekenis van veel woorden kennen.</p> <p>Lezers die een sterk leesbegrip hebben zijn in staat om te beoordelen wat belangrijk is, wat een feit is, wat een oorzaak is voor een gebeurtenis, welke personages ze grappig vinden. Leesbegrip komt dus neer op het combineren van het lezen met het denken en redeneren.</p>	<p>Wat het voor mij betekent:</p> <p>Het duurt eeuwen voor ik iets gelezen krijg. Het is moeilijk om bij te blijven met alles wat er gebeurt. Ik snapte niet echt waarover het boek ging. Waarom deed het personage dat? Ik snap het niet. Ik weet niet zeker wat de belangrijkste delen van het boek waren.</p> <p>Zo help ik mezelf:</p> <p>Gebruik schetsen, kaarten en notities terwijl je leest. Lees met korte fragmenten en zorg dat je alles begrijpt voor je verder leest. Vraag jezelf af of iets geloofwaardig klinkt. Is dit niet zo, lees dan het fragment opnieuw. Probeer om tijdens het lezen mentale foto's of beelden te maken die met het verhaal overeenkomen.</p>	<p>Wat ik thuis zie:</p> <p>Hij kan een tekstfragment of een boek niet samenvatten. Hij kan wel vertellen wat er in het verhaal gebeurde, maar kan niet uitleggen waarom de gebeurtenissen zo verliepen. Hij kan niet uitleggen wat de gevoelens of gedachten van een personage zijn.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Spreek met jouw kind over wat het gelezen heeft. Vraag hier en daar wat door en leggen verbanden tussen de gebeurtenissen uit het boek en het eigen leven van jouw kind. Help jouw kind om naar de tekst terug te grijpen om zijn antwoorden kracht bij te zetten. Bespreek de betekenis van onbekende woorden, zowel de onbekende woorden die hij leest als deze die hij hoort.</p>	<p>Wat ik in de klas zie</p> <p>Hij lijkt zich vast te pinnen op het verkeerde aspect van het fragment. Hij concentreert zich bijvoorbeeld zo intens op de details dat hij het kernidee verliest. Hij kan de duidelijke, logische opeenvolging van de gebeurtenissen in een verhaal niet weergeven. Hij kan uit een informatieve tekst de hoofdzaken niet afleiden.</p> <p>Zo kan ik helpen:</p> <p>Leer aan de leerlingen de structuur van de verschillende tekstsoorten. Gebruik grafische middelen die de leerlingen helpen om de informatie uit wat ze gelezen hebben op te halen en op te volgen. Leer aan de leerlingen om hun begrip zelf te controleren. Leer strategieën aan om nota's te nemen en samen te vatten.</p>

Andere oorzaken voor leesproblemen zijn problemen die te maken hebben met het verwerken van auditieve, fonologische en talige informatie, het geheugen en de aandacht. Dit zijn echter facetten die minder toegankelijk zijn voor ouders en leerkrachten. Daarom zijn ze ook niet in het bovenstaande schema opgenomen. Voor alle duidelijkheid: dit instrument vervangt op geen enkele manier de expertise van mensen die professioneel bezig zijn met leerproblemen in het algemeen en leesproblemen in het bijzonder. Het zou dan ook helemaal fout zijn dit instrument als een diagnostisch instrument te gebruiken. Het is eerder bedoeld om de problemen die leerlingen met het leren lezen kunnen hebben te begrijpen en een zicht te krijgen op hoe men als ouder en leerkracht kan helpen.

Dit instrument¹ is een gezamenlijk project van de volgende Amerikaanse organisaties:

- *Reading Rockets* (www.readingrockets.org)
- *The Access Center* (www.k8accesscenter.org)
- *LD Online* (www.ldonline.org)

¹ Zie voor het Engelstalige instrument: <http://www.readingrockets.org/helping/target/>